

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

VESILAHDEN VARHAISKASVATUS

PEIPONPELLON PÄIVÄKOTI

2023-2026

Sisällysluettelo

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA.....	1
Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma varhaiskasvatuksessa	3
Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsitteitä	4
Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaprosessi.....	7
Lähteet:	9
TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA PEIPONPELLON PÄIVÄKODISSA.....	10
Kehitettävä teema 1: Kirjojen representaatio.....	11
Kehitettävä teema 2: Kehut ja myönteinen kohtaaminen	11
Kehitettävä teema 3: Leikit ja leikkipaikat sekä leikin ohjaaminen ulkoilutilanteissa.....	12

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma varhaiskasvatuksessa

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on jatkuva prosessi, joka ohjaa toimintaa ja muistuttaa, että tasa-arvon eteen on tehtävä työtä. Tasa-arvosuunnittelu on ollut pakollista oppilaitoksissa vuodesta 2005, perusopetuksessa ja esiopetuksessa vuodesta 2015 alkaen sekä varhaiskasvatuksessa 1.6.2023 alkaen.

Varhaiskasvatustalaki (3 §) määrittää yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi yhdenvertaisuuden ja sukupuolen tasa-arvon edistämisen. Sukupuolesta riippumaton tasa-arvoinen kohtelu on kirjattu myös Suomen perustuslakiin (6 §) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (2 & 29 §)

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1 §, 5 & 5b §) eli tasa-arvolaki velvoittaa viranomaiset, koulutuksen järjestäjät ja muut koulutusta tai opetusta järjestävät yhteisöt sekä työnantajat ennaltaehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Myös esimerkiksi oppimateriaalin tulee edistää tasa-arvoa.

Yhdenvertaisuuslaki (8 §) kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2022) tasa-arvo mainitaan suunnitelman arvoperusteissa. Lapsella on oikeus ilmaista itseään sekä kokeilla ja opetella uusia asioita sukupuolesta riippumatta.

Varhaiskasvatuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä ja palveluntuottaja vastaavat siitä, että varhaiskasvatuksen toimipaikassa laaditaan vuosittain tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lapsille on varattava mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi muuta toimipaikan suunnitelmaa.

Kunta puolestaan vastaa perhepäivähoidon ja kunnan avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden tasa-arvosuunnitelmasta. Yhteinen tasa-arvosuunnitelma on tehtävä yhteistyössä kunnallisten ja yksityisten perhepäivähoitajine sekä kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa.

Toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan kunta laatii yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset suunnitelmat. Tasa-arvosuunnitelma tulee päivittää vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein.

Tasa-arvo suunnitelma on tehtävä yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lapsille on varattava mahdollisuus osallistua suunnitelman tekoon ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Tämä tarkoittaa, että lapsille taataan oikeus osallistua tasa-arvosuunnitelman tekoon, mutta heitä ei velvoiteta tähän. Lasten kuuleminen tulee toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon.

Tasa-arvosuunnitelmassa on kiinnitettävä erityisesti huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, käytettäviin materiaaleihin ja huoltajan kohtaamisen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Hallituksen esityksen mukaan vuorovaikutuksen ja ohjauksen näkökulmasata keskeistä on, että varhaiskasvatushenkilökunta tiedostaa omat stereotypiansa ja sitä kautta toiminnasta tulee sukupuolittoisempaa. Tähän voi liittyä

esimerkiksi se, kuinka lelut tai kirjat päiväkodissa asetellaan ja onko toiminnassa sukupuolistereotyyppioita.

Tasa-arvosuunnitelmaa valmisteltaessa (ja tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä päätettäessä) tulee ottaa erityisesti huomioon se, että sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tulee ennaltaehkäistä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti

Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä tai palveluntuottaja jättää tasa-arvosuunnitelman laatimatta, voi tasa-arvovaltuutettu asettaa määräajan, jonka kuluessa velvollisuus on täytettävä. Lisäksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi tasa-arvovaltuutetun esityksestä velvoittaa sakon uhalla varhaiskasvatuksen järjestäjän tai palveluntuottajan laatimaan tasa-arvosuunnitelman.

Jatkossa varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla on samat mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatus tukee tasa-arvon toteutumista. Tasa-arvoa edistetään lasten ikä ja kehitystaso huomioiden.

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsitteitä

Tasa-arvo

Tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista. Suomessa tasa-arvoilla ehkäistään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää ja edistetään sukupuolten tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksessa tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksen tasa-arvotyön tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja puuttua sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaan syrjintään.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan lain mukaan ihmisten samanarvoisuutta riippumatta iästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että ihmisen eri ominaisuudet eivät aseta lapsia ja aikuisia eriarvoiseen asemaan.

Esteettömyys

Esteettömyydellä tarkoitetaan erilasten ihmisten ja heidän tarpeidensa huomioon ottamista rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömyydessä tulee huomioida myös muun muassa näkemisen, kuulemisen, ymmärtämisen ja kommunikaatioon liittyvät asiat. Varhaiskasvatuksessa esteettömyys tarkoittaa fyysisten tilojen suunnittelemista niin, että kuka tahansa kyvystään ja ominaisuuksistaan huolimatta voi osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan.

www.vesilahti.fi

Inklusiivinen toimintakulttuuri

Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea omalle kasvulleen ja kehitymiselleen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edellyttää henkilöstön ymmärrystä siitä, miten esimerkiksi vammaisuuteen, ihonväriin, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät henkilöstön omassa toiminnassa ja varhaiskasvatuksen toimintatavoissa. Henkilöstön tulee suunnitella ja järjestää toimintaa inklusiivisesti niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaan. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään ja tulla kohdatuksi tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.

Normi ja normatiivisuus

Normatiivisuus kertoo siitä, mitä pidämme normaalina ja tavoiteltavana. Kasvatuksessa ja opetuksessa on hyvä huomata, että päivittäiset teot, ajatukset Normeilla tarkoitetaan yhteiskunnallisia oletuksia siitä, mikä on yleisesti hyväksyttyä, normaalia ja toivottavaa. ja sanat saattavat perustua syrjiviin normeihin tiedostamatta, esimerkiksi kirjojen kuvitus, nuket, pelit ja lelut.

Osallisuus

Osallisuus on kuulumisen tunne ja se, että saa edellytykset osallistua, tulla kuulluksi ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ryhmään ja tuntea olonsa turvalliseksi. Osallisuus voi olla esimerkiksi sitä, että lapsi tuntee kuuluvansa omaan yhteisöön, tuntee olonsa turvalliseksi ja on vuorovaikutuksessa muiden ryhmän jäsenten kanssa. Lasten, henkilöstön ja perheiden aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta ja jokaisen yksilön merkityksellisyyttä kasvatusyhteisössä.

Rasismi

Rasismi on ajatusmalli, jossa joitakin ihmisryhmiä määritellään alempiarvoisiksi esimerkiksi ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasismi voi ilmetä vihapuheena, syrjintänä, väkivaltana tai näennäisen neutraaleina käytäntöinä, sanoina, tekoina tai ulkopuolelle jättämisenä. Varhaiskasvatuksessa rasismi saattaa näkyä siten, ettei varhaiskasvatuksen henkilöstöosaa tunnista rasismia, jolloin henkilöstö saattaa huomaamattaan toimia rasistisesti ja välittää lapsille rasistista maailmankuvaa.

Saavutettavuus

Saavutettavuus on esimerkiksi palvelua tai viestintää, joka soveltuu kaikille. Myös ihmisten moninaisuuden huomioon ottava ilmapiiri ja asenteet ovat saavutettavuutta. Varhaiskasvatuksessa saavutettavuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että päivä- tai viikko-ohjelma on esitetty näkyvällä paikalla myös kuvallisesti.

Sateenkaariperhe

Sateenkaari perheellä voidaan tarkoittaa lapsiperhettä, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön.

Sukupuoli-identiteetti

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta ja ymmärrystä sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan.

Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan taitoa huomata sukupuolittuneita käytäntöjä ja sukupuolinormeja, jotka usein ovat tiedostamattomia. Sukupuolisensitiivisyys on herkkyyttä tunnistaa yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, joissa sukupuoli rajoittaa lasten toimintaa ja taitoa purkaa niitä. Sukupuolesta riippumatta lapsilla on samat oikeudet, mahdollisuudet ja velvollisuudetleikkiä, osallistua ja toimia.

Varhaiskasvatuksessa sukupuolisensitiivisyys näkyy esimerkiksi henkilöstön taitona tarkastella sukupuolen merkitystä arjessa, pohtia omia, tiedostamattomiakin oletuksia eri sukupuolista ja kannustaa lapsia aktiivisesti monipuoliseen toimintaan.

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuudella viitataan siihen, että sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen toisilleen vastakkaisiin ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen. Sukupuolen moninaisuus sisältää sekä sukupuolivähemmistöt että -enemmistöt. Yksilötasolla voidaan ajatella, että jokaisen ihmisen sukupuoli koostuu ainutlaatuisista ja yksilöllisistä piirteistä ja on täten moninainen.

Syrjintä

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Tasa-arvolaisissa syrjintäperusteita ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Häirintä kielletään kummassakin laissa edellä mainituin perustein. Syrjintä voi olla tahallista tai tahatonta. Se voi olla suunnitelmallista ja harkittua tai se voi johtua tiedostamattomista tavoista ja käytännöistä. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka vähättelevät, loukkaavat tai sulkevat pois toisia. Monenlaiset rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Sen takia on hyvä tarkastella kriittisesti kaikkia käytäntöjä, toimintavälineitä, materiaaleja ja käytettävää kirjallisuutta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaprosessi

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää neljä vaihetta: selvitys varhaiskasvatuksen toimipaikan tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu, kehittäminen ja arviointi suoritetaan Alasaaren Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus suunnittelun (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus; Naisasialiitto Unioni, Alasaari 2023) mukaisesti.

Suunnittelu

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman suunnitteluvaiheessa tutustutaan sitä ohjaaviin lakeihin ja määritellään keskeiset käsitteet. Tasa-arvolain mukaan suunnitelma voidaan tehdä vuodeksi tai korkeintaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Vesilahden varhaiskasvatuksessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa tarkastellaan vuosittain. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on oma asiakirjansa ja se on toimipaikkakohtainen.

Selvitys

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuraava työvaihe on selvittää varhaiskasvatuksen tasa-arvotilanne. Selvityksen voi aloittaa toimipaikkakohtaisella henkilöstön keskustelulla siitä, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat toiminnassa. Siinä tarkastellaan varhaiskasvatuksessa ilmeneviä toimintamalleja ja normeja, jotka ohjaavat vuorovaikutusta, tilojen ja materiaalien käyttöä sekä lasten osallisuutta, huoltajien kohtaamista ja häirintää. Selvityksen perusteella tiedetään, mitä kehitettävää toiminnassa on. Tiedonkeruuta tuetaan erilaisin menetelmin (esimerkiksi: sosiogrammi, ikäinventaario, videointi, haastattelu, tai leikin herättämä keskustelu, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely), jotka osallistavat henkilöstöä lapsia ja huoltajia. Näiden avulla tuodaan näkyväksi niitä asenteita ja rakenteita, jotka voivat olla epätasa-arvoisia, syrjiviä tai ulossulkevia. Selvityksen avulla toiminnasta löydetään ne kohdat, jotka edellyttävät kehittämistä.

Kehittäminen

Kehittämisosassa puretaan auki kehittämisen tulokset ja nimetään kehittämiskohteet, tavoitteet ja toimenpiteet mahdollisimman konkreettisella tasolla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Kehittämistavoitteet aikataulutetaan ja nimetään vastuhenkilöt.

Arviointi

Arviointiosassa pohditaan, missä asioissa onnistuttiin, mikä tuntui haastavalta ja näiden perusteella jatketaan saman tavoitteen parissa tai asetetaan uusi tavoite. Arvioinnissa muistetaan henkilöstön, lasten ja huoltajien osallistaminen.

Lähteet:

Alasaari, N. 2023. Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu ja havainnointi. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus naisasialiitto Unioni.

Lapsen oikeuksien sopimus 1991

Suomen perustuslaki 1999

Varhaiskasvatuslaki 2018

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. opetushallitus.

Yhdenvertaisuuslaki 2023

YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1991

<https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/znyqjwka70txa97p10mch72s71/ikainventaario.pdf>

<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/ulkoalue/leikkipaikka>

https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/w3z27jhfv10gi4h7ynkxb2102b5/kartoita-kehut_taytettava.pdf

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.3.-Ketka-puhuvat-aamupiirissa-kartoitus.pdf>

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.2.-Lasten-vastaanottaminen-aamuisin-.pdf>

https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/1mxl2h10ihbdo1010qf64gz5je6u/leikkipistetaulukko_taytettava.pdf

https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/fbs67nzt4jqr4i5iw5de8pw/ulkoilun-havainnointitaulukko_taytettava.pdf

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.4.-Negatiivisen-palautteen-vahentaminen.pdf>

<https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/kso9g4w1t6r0y5so3p2irhhs8/sosiogrammi.pdf>

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.7.-Paivakodin-kirjahylly.pdf>

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA PEIPONPELLON PÄIVÄKODISSA

Peiponpellon päiväkodissa on 10 lapsiryhmää, joissa on n. 145 lasta ja n. 30 kasvattajaa.

Vesilahden varhaiskasvatuksessa toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun prosessi käynnistyi elokuussa 2023. Varhaiskasvatusyksiköissä tutustuttiin toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun käsitteisiin, periaatteisiin ja käytäntöihin sekä aloitettiin suunnittelu. Päätettiin, ettei suunnitelmaa liitetä osaksi jo olemassa olevia suunnitelmia, vaan tehdään oma suunnitelmansa.

Selvityksen tulokset

Syksyn ja talven 2023-2024 aikana on tehty selvitys varhaiskasvatusyksiköiden tasa-arvotilanteesta. Selvityksen perusteella tiedetään, mitä kehitettävää toiminnassa on. Apuna on käytetty tarkennettua havainnointia esim. tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kartoittamiseen tarkoitettujen lomakkeiden avulla sekä lapsia osallistavilla menetelmillä. Erilaiset menetelmät tukevat tiedonkeruuta ja osallistavat lapsia, huoltajia sekä henkilöstöä. Tarkoituksena on ollut löytää varhaiskasvatusyksikön arjesta usein toistuvia toimintamalleja ja vaikuttaa niihin.

Tasa-arvotilanteen selvityksen avulla on nimetty arjen tilanteet, joissa on kehitettävää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Yhdessä henkilöstön kanssa sovitaan tarvittavat yksikkökohtaiset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi, jotka toteutetaan kevään ja kesän 2024 aikana. Kehitettävät teemat, tavoitteet ja kehittämistoimenpiteet sekä aikataulu vastuuhenkilöineen kirjataan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman taulukkoon.

Tehdyn selvityksen perusteella löydettiin alla luetellut kehitettävät teemat, ja muodostettiin niille kehittämissuunnitelma.

Kehitettävä teema 1: Kirjojen representaatio

Tavoite	Kirjat antavat samaistumismahdollisuuksia monenlaisille lapsille tuomalla näkyville monipuolisesti ja avoimesti ihmisten erilaisia ominaisuuksia ja identiteettejä
Kehittämistoimenpiteet	Päiväkodin kirjallisuus kartoitetaan ja stereotyyppioita korostava tai muuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukematon kirjallisuus poistetaan lasten käytöstä. Kirjastosta lainataan kirjallisuutta, joissa monenlaisia perheitä, erivärisiä ihmisiä, vammaisia hahmoja sekä syrjivien normien rikkomista. Nämä seikat huomioidaan jatkossa päiväkodin omissa kirjallisuushankinnoissa.
Aikataulu	1-4/2024
Vastuhenkilö	
Milloin arvioidaan	5-6/2024
Arvioinnin tulokset	

Kehitettävä teema 2: Kehut ja myönteinen kohtaaminen

Tavoite	Jokainen lapsi huomioidaan päivittäin yksilöllisesti. Kehut ja positiivinen palaute eivät ole sukupuolittunutta.
Kehittämistoimenpiteet	Myönteisen kohtaamisen harjoituksia säännöllisesti. Kehuja ja positiivisen palautteen antamista lapsille seurataan kirjaamalla ne vihkoon. Sosiogrammin avulla kartoitetaan lasten vuorovaikutusta ja positiivisten kontaktien toteutumista arjessa.
Aikataulu	1-4/2024
Vastuhenkilö	
Milloin arvioidaan	5-6/2024
Arvioinnin tulokset	

Kehitettävä teema 3: Leikit ja leikkipaikat sekä leikin ohjaaminen ulkoilutilanteissa

Tavoite	Leikit ja niissä käytettävät toimintaympäristöt muuttuvat monipuolisemmiksi ja lapsilla on mahdollisuus tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen leikkiin.
Kehittämistoimenpiteet	<p>Lisätään ohjattua leikkiä ja liikuntaa, joihin kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua iästä ja sukupuolesta riippumatta, ulkoilutilanteissa. Huomioidaan kaikkien lasten mahdollisuus osallistua ohjattuun toimintaan sekä heidän osallisuutensa leikin, leikkipaikkojen ja ympäristön muokkaamiseen.</p> <p>Mm. kaveriarvonnalla luodaan mahdollisuus leikkihetkiin eri lasten välille sekä kaveripiirin laajentamiseen.</p>
Aikataulu	1-4/2024
Vastuhenkilö	
Milloin arvioidaan	5-6/2024
Arvioinnin tulokset	